

LITERATURA ROSYJSKA
LITERATURA UKRAIŃSKA
LITERATURA BIAŁORUSKA
LITERATURA CZESKA
LITERATURA SŁOWACKA
LITERATURA ŁUŻYCKA

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE • WARSZAWA 1989

3 DZIEJE LITERATUR EUROPEJSKICH

pod redakcją Władysława Floryana

CZĘŚĆ PIERWSZA

SPIS TREŚCI

LITERATURA ROSYJSKA

napisali: ZBIGNIEW BARAŃSKI, rozdziały I-II, III, 1-2, X-XI, XIV-XV,
ANTONI SEMCZUK, rozdziały III, 3-4, IV-IX, XII-XIII

Literatura rosyjska do roku 1917

I. Uwagi wstępne. Folklor rosyjski – typy twórczości ludowej	7
II. Literatura staroruska (wieki XI-XVII)	11
1. Ogólne cechy literatury staroruskiej	11
2. Okres Rusi Kijowskiej (wieki XI-XIII)	12
3. Okres dzielnicowego rozdrobnienia (wieki XIII-XV)	16
4. Okres Rusi Moskiewskiej (wieki XVI-XVII)	20
III. Barok	25
1. <i>Literatura barokowa XVII wieku</i>	25
2. Barok okresu Piotra I	26
3. Literatura baroku klasycyzującego. Antioch Kantemir i Wasilij Tiediakowski	29
4. Michaił Łomonosow	30
IV. Klasycyzm w Rosji	32
1. Uwagi wstępne	32
2. Oświecenie i czasopisma satyryczne	34
3. Dramaturgia klasycystyczna	35
A. Aleksandr Sumarokow	35
B. <i>Dienis Fonwizin</i>	36
4. Gawriił Dierżawin i schyłek klasycyzmu	37
V. Sentymentalizm w Rosji	39
1. Uwagi wstępne	39
2. Aleksandr Radiszczew i Nikołaj Karamzin	40
VI. Preromantyzm	43
1. Spory językowo-literackie	43
2. Iwan Kryłow	45
3. Konstantin Batiuszkow, Wasilij Żukowski	47
VII. Romantyzm w Rosji	49
1. Uwagi wstępne	49
2. Poezja dekabrystów	52
3. Aleksandr Gribojedow	54
4. Aleksandr Puszkina	56
A. Lata nauki i początki twórczości (do r. 1820)	56
B. Na zesłaniu (1820-1826)	57
C. Po zesłaniu (1826-1830)	62

D. Ostatnie lata twórczości (1831–1836)	66
5. Inni poeci romantyczni lat trzydziestych (A. Poleżajew, J. Baratyński, A. Kolcow). Tzw. kółko Stankiewicza	69
6. Michaił Lermontow (1814–1841)	71
7. Proza lat trzydziestych: Aleksandr Marliński, Władimir Odojewski	78
8. Nikołaj Gogol (1809–1852)	79
VIII. Literatura rosyjska w latach 1842–1855. Wczesna faza realizmu	84
1. Uwagi wstępne	84
2. Wissarion Bieliński i rozwój krytyki literackiej	89
3. Aleksandr Hercen	93
4. Fiodor Tiutczew	96
IX. Literatura rosyjska w latach 1855–1881. Rozkwit realizmu krytycznego	98
1. Uwagi wstępne	98
A. Kwestie polityczno-ideologiczne	98
B. Polemiki ideowo-literackie lat sześćdziesiątych	101
C. Nowe zjawiska w malarstwie i w muzyce	102
2. Beletryści-demokraci lat sześćdziesiątych – Aleksiej Pisiemski	105
3. Beletryści-narodnicy – Gleb Uspieński	107
4. Nikołaj Czernyszewski i rozwój krytyki literackiej w latach 1855–1881	109
A. Nikołaj Czernyszewski	109
B. Nikołaj Dobrolubow i Dmitrij Pisariew	112
C. Nikołaj Michajłowski	114
5. Aleksandr Ostrowski i rozwój dramaturgii w latach 1855–1881	115
A. Aleksandr Ostrowski	115
B. Aleksandr Suchowo-Kobylin i Aleksiej Konstantinowicz Tołstoj	119
6. Dwa nurty w poezji rosyjskiej w latach 1855–1881	120
A. Nikołaj Niekrasow i nurt obywatelski w poezji	120
B. Nurt poezji sztuki czystej – Afanasij Fet	124
7. Klasycy prozy realistycznej	128
A. Iwan Gonczarow	128
B. Iwan Turgieniew	132
C. Michaił Sałtykow-Szczedrin	137
D. Fiodor Dostojewski	141
E. Lew Tołstoj	153
F. Nikołaj Leskow	165
X. Literatura na przełomie XIX i XX wieku	170
1. Uwagi wstępne	170
2. Proza lat osiemdziesiątych	176
A. Proza naturalistyczna	176
B. Wsiewołod Garszyn	177
C. Władimir Korolenko	178
D. Anton Czechow (proza)	180
3. Proza lat dziewięćdziesiątych	191
A. Ogólna charakterystyka	191
B. Nikołaj Garin-Michajłowski	192
C. Aleksandr Kuprin	193
D. Wikientij Wieriesajew	195
E. Proza Iwana Bunina	197
F. Maksim Gorki (proza do r. 1917)	201
G. Leonid Andriejew i początki ekspresjonizmu w prozie rosyjskiej	206
H. Aleksiej Riemizow	209
4. Poezja w latach 1882–1917	211

A. Kryzys w poezji lat osiemdziesiątych	211
B. Symbolizm	212
a. „Starsi” symboliści	212
b. Walerij Briusow	215
c. Program „młodszych” symbolistów – Władimir Solowjow, Wiaczesław Iwanow	218
d. Andriej Biły	222
e. Aleksandr Błok (twórczość do r. 1917)	224
f. Maksimilian Wołoszyn	231
C. Akmeizm	232
a. Prekursorzy akmeizmu	232
b. Poezja akmeistów	234
c. Anna Achmatowa (wczesna twórczość)	236
d. Osip Mandelsztam	236
D. „W pobliżu” akmeizmu	237
a. Marina Cwietajewa	237
b. Władisław Chodasiewicz	239
E. Futuryzm	240
a. Program artystyczny i literacki	240
b. Twórczość poetycka futurystów – Wielemir Chlebnikow	242
F. Władimir Majakowski (wczesna twórczość poetycka)	244
G. Poezja proletariacka	246
5. Dramat w latach 1882–1917	246
A. Dramaturgia Antona Czechowa	246
B. Dramaty Maksima Gorkiego przedrewolucyjnego okresu	250
C. Dramaturgia Leonida Andriejewa	253

Rosyjska literatura radziecka

XI. Lata dwudzieste (1917–1929)	254
1. Uwagi wstępne	254
2. Życie literackie	255
3. Poezja w latach 1917–1929	263
A. Symboliści i akmeiści wobec rewolucji	263
B. Władimir Majakowski. Porewolucyjny okres twórczości (poezja i dramaturgia)	267
C. Poezja w służbie rewolucji	272
D. Poeci „chłopscy” – Siergiej Jesienin	279
E. Boris Pasternak	285
4. Proza w latach 1917–1929	286
A. Tzw. proza ornamentalna	286
B. W stronę psychologizmu i tradycji literackiej	291
C. Maksim Gorki (proza porewolucyjna)	295
D. Proza historyczna	296
E. Proza satyryczna	297
5. Dramat w latach 1917–1929	301
XII. Literatura lat trzydziestych (1930–1941)	302
1. Uwagi wstępne	302
2. Proza	303
A. Główne kierunki rozwoju – powieść produkcyjna, o pracy twórczej, o tematyce wiejskiej	303
a. Tzw. powieść produkcyjna	304
b. Powieść o pracy twórczej	305
c. Powieść o tematyce wiejskiej	305

B. Michaił Szołochow	307
C. Główne kierunki rozwoju prozy – powieść satyryczna, młodzieżowa, wychowawcza i historyczno-biograficzna	312
a. Powieść satyryczna	312
b. Powieść dla młodzieży i wychowawcza	313
c. Powieść historyczna i historyczno-biograficzna	315
D. Aleksei Nikolajewicz Tołstoj	317
3. Poezja	319
4. Dramaturgia	323
XIII. Literatura w latach wojny (1941–1945)	327
XIV. Radziecka literatura powojenna (lata 1945–1955)	333
1. Proza	333
2. Poezja	338
3. Dramat	340
4. Okres przełomu	341
XV. Radziecka literatura współczesna (po 1956 roku)	344
1. Uwagi wstępne	344
2. Proza	345
A. W stronę niedalekiej przeszłości	345
B. Proza autobiograficzno-wspomnieniowa	347
C. Proza historyczna	351
D. Druga fala prozy wojennej	353
E. Proza „młodych”	359
F. W stronę wsi	360
G. Inne typy powieści środowiskowej – tematyka „miejska”	364
H. Rozkwit małych form	366
I. Proza lat siedemdziesiątych	368
3. Poezja	370
4. Dramaturgia	379
5. Literatura w latach osiemdziesiątych	384
Tablice chronologiczne	388
Teksty w przekładach polskich	424
Opracowania	446

LITERATURA UKRAIŃSKA

napisał MARIAN JAKÓBIEC

I. Uwagi wstępne	453
II. Początki piśmiennictwa	459
III. Piśmiennictwo na Ukrainie do końca XVIII wieku	465
IV. Odrodzenie narodowe i romantyzm	484
V. Realizm	504
VI. Na przełomie XIX i XX wieku	526
VII. Literatura ukraińska po roku 1917	552
1. Uwagi wstępne	552
2. Narodziny ukraińskiej literatury radzieckiej i jej rozwój (do roku 1934)	556
3. Literatura poza granicami Ukrainy Radzieckiej (1918–1939)	557
4. Ukraińska literatura radziecka na drodze realizmu socjalistycznego (1934–1956)	584
5. Ukraińska radziecka literatura współczesna (od połowy lat pięćdziesiątych)	600
Teksty w przekładach polskich	622
Opracowania	625

LITERATURA BIAŁORUSKA

napisał TELESFOR POŹNIAK

I. Uwagi wstępne. Folklor	629
II. Dawne piśmiennictwo białoruskie (do końca w. XVIII)	633
III. Literatura białoruska w XIX wieku	644
IV. Narodziny i rozwój nowoczesnej literatury (1900–1917)	653
V. Literatura białoruska po 1917 roku	661
1. Białoruska literatura radziecka w latach 1919–1932	661
2. Białoruska literatura radziecka w latach 1932–1941	667
3. Literatura białoruska poza Białorusią Radziecką (1919–1939)	671
4. Białoruska literatura radziecka okresu wojny (1941–1945)	675
5. Literatura powojenna (1945–1956)	678
6. Literatura współczesna (po roku 1956)	682
Teksty w przekładach polskich	695
Opracowania	696

LITERATURA CZESKA

napisał JÓZEF MAGNUSZEWSKI

I. Uwagi wstępne	701
II. Średniowiecze	703
1. Od starosłowiańskich początków do zwycięstwa łaciny	703
2. Rozwój literatury w języku czeskim	705
3. Piśmiennictwo okresu husyckiego	709
III. Renesans, humanizm i reformacja	712
IV. Barok	716
V. Literatura odrodzenia narodowego (od schyłku w. XVIII do połowy w. XIX)	721
1. Uwagi wstępne	721
2. Klasycyzm oświeceniowy, sentymentalizm	722
3. Sentymentalizm (preromantyzm), pierwsza fala romantyzmu	726
VI. Literatura odrodzonego narodu (od połowy w. XIX do pierwszej wojny światowej)	732
1. Uwagi wstępne	732
2. Okres przejściowy – między romantyzmem a realizmem	732
3. Realizm krytyczny	743
4. Modernizm	745
VII. Literatura między dwiema wojnami światowymi	752
1. Uwagi wstępne	752
2. Poezja	754
3. Proza	762
4. Dramat	775
VIII. W latach Protektoratu Czech i Moraw (1939–1945)	779
IX. Literatura po drugiej wojnie światowej	783
1. Uwagi wstępne	783
2. Poezja	786
3. Proza	792
4. Dramat	802
Teksty w przekładach polskich	805
Opracowania	809

LITERATURA SŁOWACKA

napisał JÓZEF MAGNUSZEWSKI

I. Uwagi wstępne	813
II. Średniowiecze	815
III. Renesans, humanizm, reformacja	816
IV. Barok	819
V. Początki odrodzenia narodowego. Oświecenie, klasycyzm, sentymentalizm	826
VI. Zakończenie procesu odrodzenia narodowego. Romantyzm	831
VII. Realizm	841
VIII. Modernizm	853
IX. Literatura lat 1918–1945	857
X. Literatura po drugiej wojnie światowej	873
Teksty w przekładach polskich	893
Opracowania	895

LITERATURA ŁUŻYCKA

napisał JÓZEF MAGNUSZEWSKI

I. Uwagi wstępne	899
II. Najdawniejsze zabytki piśmiennictwa łużyckiego	901
III. Literatura ludowa (ustna)	903
IV. Oświecenie	905
V. Romantyzm	907
1. Powstanie narodowej literatury łużyckiej (pierwsza połowa w. XIX)	907
2. Utwierdzenie zdobyczy ruchu łużyckiego (literatura od lat pięćdziesiątych do siedemdziesiątych w. XIX)	911
3. Wyjście z kręgu partykularyzmu literackiego (literatura od lat siedemdziesiątych w. XIX do pierwszej wojny światowej)	913
VI. Przewycięzanie tradycji romantyzmu (literatura okresu międzywojennego)	918
VII. Pod znakiem realizmu (literatura po drugiej wojnie światowej)	928
Teksty w przekładach polskich	943
Opracowania	943
Indeks osób i ugrupowań literackich	945
Indeks utworów anonimowych, zbiorowych i niepewnego autorstwa	990
Aneks	1001